

רקע למנחה בין דמותו של יעבץ למנהג הנטיעות ואהבת הארץ

כמה מילים על מנהג הנטיעות:

כיום קשה לדמיין את ט"ו בשבט ללא מנהג הנטיעות והוא מצטייר בעיני רבים כמקובל מדורי דורות. אולם, למעשה, מדובר במנהג השייך לאחד מגלגוליו האחרונים של החג. (הגלגול היחיד שהגיע אחריו הוא ראייתו כחג אקולוגי אוניברסלי, השם דגש על נושאי איכות הסביבה מעין יום כדור הארץ יהודי.)

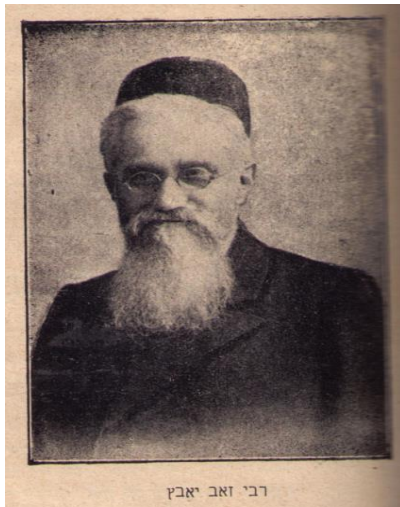
מספרים כי ראשית המנהג בט"ו בשבט של שנת תר"ן (1890) בבית הספר בזכרון יעקב וביוזמת הסופר, החוקר וההיסטוריון זאב יעבץ, שהגיע לארץ ב-1887 וניהל את בית הספר. עם ייסוד המושבות ראו מחנכי ישראל צורך לחדש את היישוב היהודי בארץ בנטיעת עצים. בעקבות צו השעה, יצא יעבץ בט"ו בשבט עם תלמידיו, שהחזיקו שתילים קטנים בידיהם ונטעו עצים בחוצות המושבה. כך נולדה מסורת ארצישראלית של יציאת ילדי ישראל לנטיעת עצים בט"ו בשבט. הסתדרות המורים וקרן קימת לישראל מיסדו מנהג זה ב-1908 ונתנו לו ממד חינוכי. על ידי כך שיתפו את הילדים, הלכה למעשה, בפיתוח הארץ ובשיפור נופה.

"כי תבואו אל הארץ ונטעתם אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אף על פי שתמצאו אותה מלאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא הוּוּ זהירין בנטיעות, שנאמר, ונטעתם כל עץ מאכל. כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים, אף אתם היו נטעים לבניכם. שלא יאמר אדם, אני זקן, כמה שנים אני חי, מה אני עומד מתייגע לאחרים, למחר אני מת."

מדרש תנחומא, פרשת קדושים, פרק ח, סימן ח

מדרש תנחומא: מדרש תנחומא, המכונה גם מדרש ילמדנו, הוא שם כולל לשלושה קובצי מדרש אגדה. מדרש זה עוסק בחמשת חומשי התורה, ונקרא על שם האמורא הארצישראלי רבי תנחומא בר אבא, שהרבה מאמרותיו מופיעות במדרש. רובו של המדרש נכתב בעברית, אך בנוסף קיים במדרש שימוש בארמית גלילית, ביוונית ובלטינית. מדרש זה הגיע לכלל גיבוש במחצית הראשונה של המאה התשיעית לספירה. כמדרש שמקורו בארץ ישראל, מבוסס מדרש תנחומא על סדר קריאת התורה התלת שנתי שרווח בארץ ישראל. החלוקה המצויה במדרש לפרשות השבוע לפי מחזור הקריאה החד שנתי שרווח בבבל היא מאוחרת ואיננה מקורית.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

קווים לדמותו של זאב יעבץ, מתוך לקסיקון הספרות העברית:

בירושלים פרסם יעבץ את סיפוריו הארץ ישראלים הראשונים, ובעקבות זאת התבלט כסופר המוביל של תקופת העלייה הראשונה. בסיפורים הללו תיאר יעבץ את נופי הארץ הטבעיים והאנושיים. הקונפליקטים המלווים את סיפוריו אינם דומים לקונפליקטים האוניברסליים המאפיינים את הרומן האירופי של המאה ה-19: רווח הבא בחטא מול דלות והתנהגות מוסרית, תשוקה מול נאמנות ועוד. סיפוריו סובבים בעיקר סביב הציר של מימוש האהבה לארץ ישראל אל מול המשך חיי הגלות על כל המשתמע מכך: עבודת האדמה לעומת מסחר, טבעיות לעומת מלאכותיות וכו'. יעבץ הטמיע סיפורים הללו את הערכים שבהם דגל.

פעילותו הספרותית והציבורית של יעבץ הייתה מגוונת ביותר והקיפה את רוב תחומי התרבות העיקריים, ובכולם הטביע את חותמו. יעבץ הגיע להכרה שהתקופה היא תקופת מעבר מצורת חיים אחת בגולה לצורת חיים אחרת במולדת, מעבר הטומן בחובו בעיות מורכבות לצד הזדמנויות נדירות. הוא שאף להתאים את האורתודוקסיה לעולם ההולך ומתחדש בארץ ישראל, בין השאר על ידי מיזוג האורתודוקסיה עם הלאומיות היהודית המתעוררת. הוא עסק בכל תחומי התרבות: היסטוריה, לשון, ספרות ופדגוגיה, וביקש ליישבם עם השקפת העולם האורתודוקסית. הוא הבין שהעם החוזר למולדתו זקוק לתרבות לאומית רחבה ועמוקה ואינו יכול להסתפק עוד בד' אמות של הלכה. על כן ניסה ליצור תמונת עבר מסורתית, ספרות חיונית ולא חתרנית ופרוגרמה חינוכית דתית חדשה, שיספקו את הצרכים הרוחניים הללו מבלי ליצור קרע עם העבר.

הערה לקטעי הסיפור בדף השיח:

שני הטקסטים מתארים התפעלות של אורח מארצות אירופה הבא לבקר בארץ ישראל. בטקסט הראשון התפעלותו היא מהחתול הארץ ישראלי ובטקסט השני מן ההתרחשות במושבה בט"ו בשבט.

טיפים לניהול דיון:

- תחושת ביטחון: כדי לייצר תשתית לשיח פורה ומעמיק, על חברי הקבוצה שהם בוטחים בחבריהם, במנחה ובתהליך. מומלץ להדגיש בתחילת השיח, כי המעגל אינו שיפוטי וכי השיחה תהיה משמעותית ככל שתכיל מגוון רחב יותר של דעות.
- השקפות שונות: עודדו את המשתתפים להציג את עמדותיהם. כמו כן, נסו לאתגר אותם בהצגת כיווני חשיבה נוספים. הציגו בעצמכם עוד כיווני חשיבה ופרשנויות לקטעי הקריאה השונים.
- תרבות דיון: הקפידו על תרבות דיון, הקשבה והתייחסות לכל מי שבוחר לדבר. הימנעו מפיצול הדיון לדיון מרכזי ולדיון משנה או לרחשים במקביל. גם כאשר מתפתח ויכוח, הקפידו כי הדיבור יהיה שקט, ממוקד בנושא הנדון ואינו סוטה לכיוונים אחרים.
- שקט: אל תחששו מזמן שבו המשתתפים מהרהרים בשאלה שהעלתם. אפשרו זמן לחשוב על השאלות ואל תחששו ממעט שקט.
- משתתפים שקטים: פנו באופן יזום לשקטים שבין המשתתפים והזמינו אותם להביע את דעתם בנושא.